

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29.03.1986, sp. zn. 1 Cz 45/85, ECLI:CZ:NS:1986:1.CZ.45.1985.1

Číslo: 37/1988

Právní věta: V případě znečištění podzemní vody přitékající do studně užívané občanem je třeba rozlišovat mezi škodou vzniklou zhoršením jakosti vody (ust. zák. č. 138/1973 Sb.) a mezi škodou, která příp. vznikla na studni a na zařízení k čerpání a k rozvodu vody (ust. § 420 a § 421 o. z.). Právní vztah z odpovědnosti za zhoršení jakosti podzemní vody (§ 29 odst. 1 zák. č. 138/1973 Sb.) je vztahem mezi tím, zda za toto zhoršení odpovídá (§ 8 odst. 1 písm. b/ uved. zák.). Při posuzování aktivní věcné legitimace ve sporu o náhradu za zhoršení jakosti podzemní vody ve studni (§ 29 odst. 1 zák. č. 138/1973 Sb.) nelze bez dalšího vycházet z vlastnictví nemovitostí, s nimiž souvisí užívání studny. Oprávněnému odběrateli vody může vedle náhrady škody vzniklé zhoršením jakosti vody vzniknout i škoda odpovídající majetkové újmě vzniklé vynakládáním vyšších nákladů na odběr vody z náhradního zdroje tato škoda se posoudí podle ust. § 420 nebo § 421 o. z.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 29.03.1986

Spisová značka: 1 Cz 45/85

Číslo rozhodnutí: 37

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Řízení před soudem, Vodní hospodářství

Předpisy: 138/1973 Sb. § 29 odst. 1
§ 421
§ 8 odst. 1 písm. b 40/1964 Sb. § 420

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 37

V případě znečištění podzemní vody přitékající do studně užívané občanem je třeba rozlišovat mezi škodou vzniklou zhoršením jakosti vody 1) ve smyslu ustanovení zákona č. 138/1973 Sb. a mezi škodou, která případně vznikla na studni a na zařízení k čerpání a k rozvodu vody (ve smyslu ustanovení § 420 a § 421 o. z.).

Právní vztah z odpovědnosti za zhoršení jakosti podzemní vody (§ 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb.) je vztahem mezi tím, do za toto zhoršení odpovídá, a oprávněným odběratelem (§ 8 odst. 1 písm. b/ uvedeného zákona) z konkrétního vodního zdroje, jemuž vznikla škoda z toho zhoršení jakosti vody.

Při posuzování aktivní věcné legitimace ve sporu o náhradu za zhoršení jakosti podzemní vody ve studni (§ 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb.) nelze bez dalšího vycházet z vlastnictví nemovitostí, s nimiž souvisí užívání studny.

Oprávněnému odběrateli vody může vedle náhrady škody vzniklé zhoršením jakosti vody vzniknout i škoda odpovídající majetkové újmě vzniklé vynakládáním vyšších nákladů na odběr vody z náhradního zdroje (např. z hydrantu v obci nebo z cisterny přistavené ve větší vzdálenosti); tato škoda se posoudí podle ustanovení § 420 nebo § 421 o. z.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 29. 3. 1986, [1 Cz 45/85](#))

Žalobci se domáhali náhrady škody vzniklé znehodnocením jejich studně a znečištěním pitné vody čerpané z této studně po havarijním úniku herbicidního přípravku Bandex v roce 1976 do spodních vod v obci M., za který odpovídá žalovaná organizace.

Okresní soud v Rakovníku rozsudkem rozhodl, že žalovaná organizace je povinna zaplatit žalobcům částku 7157,50 Kčs jako náhradu škody v souvislosti s donáškou vody v době od 5. 10. 1980 do 31. 12. 1982 a částku 4617,- Kčs jako náhradu škody v souvislosti s vybudováním vodovodní přípojky, obojí do 3 dnů od právní moci rozsudku. Dále bylo rozhodnuto, že žalobci jsou povinni doplatit soudní poplatek ve výši 412,- Kčs a že žalovaná organizace je povinna nahradit náklady řízení, a to státu ve výši 213,50 Kčs a žalobcům ve výši 472,- Kčs, vše do 3 dnů od právní moci rozsudku. Své rozhodnutí soud prvního stupně zdůvodnil tím, že žalovaná organizace odpovídá za vzniklou škodu ve smyslu ustanovení § 421 o. z.

K odvolání žalované organizace krajský soud v Praze svým rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu o zaplacení celkové částky 11 773,50 Kčs zamítl. Dále bylo rozhodnuto, že žalobci jsou povinni společně a nerozdílně nahradit státu náklady řízení ve výši 213,50 Kčs do 3 dnů, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně a že žalované organizaci se nepřiznává náhrada nákladů odvolacího řízení. Ve výroku o povinnosti žalobců doplatit soudní poplatek ve výši 412,- Kčs zůstal rozsudek soudu prvního stupně nedotčen. Své rozhodnutí odvolací soud odůvodnil tím, že žalobci sice v domku bydleli již dříve, avšak jeho vlastníky se stali až v roce 1978. Protože při koupi domku věděli, že kupují nemovitost bez použitelné vody a že budou muset vodu donášet, nemohla jim podle názoru odvolacího soudu vzniknout škoda.

Nejvyšší soud ČSR rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČSR, tak, že těmito rozsudky soudů obou stupňů byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

Z žaloby musí být dostatečně patrné, čeho se žalobce domáhá (§ 79 odst. 1 o. s. ř.). Soud je za tím účelem povinen poskytnout žalobci potřebné poučení (§ 5 o. s. ř.) a dbát o to, aby všechny nedostatky a neúplnosti žaloby byly řádně odstraněny (§ 114 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Změní-li žalobce v průběhu řízení žalobu, rozhodne soud o tom, zda navrhovaná změna žaloby bude připuštěna (§ 95 odst. 1, 2 o. s. ř.).

Žalobci původně požadovali zaplacení částky 5500,- Kčs z důvodu náhrady škody vzniklé na studni a rozvodném zařízení a další částky 33 445,- Kčs jako náhradu za donášku vody v souvislosti se znečištěním vodního zdroje, celkem tedy zaplacení 38 945,- Kčs. Podáním z 1. 3. 1983 a přednesem při jednání 28. 7. 1983 se žalobci vzhledem ke zřízení vodovodní přípojky, dále vzhledem k úmrtí dvou spolubydlících a vzniku dalších nákladů při donáše vody domáhali změny žaloby, o jejímž připuštění však nebylo rozhodnuto. Soudy obou stupňů proto pochybily, když v rozporu s ustanoveními § 95 odst. 1, 2, § 152 odst. 2 a § 153 odst. 2 o. s. ř. rozhodly o žalobním návrhu ve znění

dosud nepřipuštěné změny návrhu.

Jestliže v důsledku jednání organizace dojde ke znečištění podzemní vody přítékající do studně užívané občanem, je třeba rozlišovat mezi škodou na studni a na zařízení k čerpání a rozvodu vody mezi zhoršením jakosti podzemní vody přítékající do studně.

Odpovědnost organizací za zhoršení jakosti podzemní vody napájející studnu je upravena zákonem č. 138/1973 Sb., o vodách (vodním zákonem). Podle ustanovení § 29 odst. 1 tohoto zákona je organizace, která způsobí ztrátu podzemní vody nebo podstatné snížení vydatnosti jejího zdroje, popřípadě zhoršení jakosti vody v něm, povinna nahradit škodu, která tím vznikla tomu, kdo má povoleno odebírat podzemní vodu. Jde tu o odpovědnost za výsledek. zproštění této odpovědnosti vodní zákon nezná; v úvahu přichází jen případné zavinění také poškozeným ve smyslu ustanovení § 441 o. z.

Právní vztah z odpovědnosti za zhoršení jakosti podzemní vody ve smyslu ustanovení § 29 odst. 1 vodního zákona je vztahem mezi organizací, která za toto zhoršení odpovídá, a oprávněným odběratelem podzemní vody z konkrétního zdroje. Oprávněným odběratelem je přitom vzhledem k ustanovení § 8 odst. 1 písm. b) vodního zákona ten, komu příslušný vodohospodářský orgán povolil odběr podzemních vod, nebo se odběr vody ze studny existující před 1. 1. 1955 považuje za povolený (ve smyslu ustanovení § 50 dříve platného vládního nařízení č. 14/1959 Sb.). Z toho vyplývá, že při posuzování aktivní věcné legitimace ve sporu o náhradu za zhoršení jakosti podzemní vody ve studni (§ 29 odst. 1 vodního zákona) nelze bez dalšího vycházet z vlastnictví nemovitostí, i když práva a povinnosti vyplývající z povolení, které bylo uděleno pro účel spojený s užíváním určité nemovitosti, přecházejí na dalšího nabyvatele (viz např. § 8 odst. 4 citovaného zákona).

Proto bylo v projednávané věci zapotřebí v první řadě zjistit, zda a kdy se žalobci stali oprávněnými odběrateli této vody ve smyslu ustanovení § 8 odst. 1 písm. b) zákona č. 138/1973 Sb. Ze samotné okolnosti, že se žalobci stali vlastníky nemovitostí a že při jejich koupi věděli o znečištění podzemní vody, nebylo ještě možné (jak to nesprávně učinil odvolací soud v odůvodnění svého rozsudku) dovodit dostatečné závěry pro posouzení aktivní legitimace žalobců v tomto sporu.

Náhrada podle ustanovení § 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb. spočívá v opatření náhradního zdroje vody, případně (není-li to možné nebo hospodářsky účelné) v jednorázové náhradě odpovídající snížení hodnoty nemovitého majetku, s jehož užíváním je povolení odběru podzemní vody spojeno (§ 29 odst. 1, druhá a třetí věta, zákona č. 138/1973 Sb.).

Opatřením náhradního zdroje vody ve smyslu ustanovení § 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb. se z hlediska oprávněného občana rozumí neprodlené opatření zdroje vody odpovídajícího množství a jakosti, jejíž odběr nevyžaduje větší úsilí nebo náklady (např. z hlediska vzdálenosti) oproti tomu, kdyby oprávněný odběratel odebíral podzemní vodu z původního zdroje. S výjimkou případů, kdy je určitý způsob opatření náhradního zdroje vody organizací uložen např. rozhodnutím příslušného správního orgánu, náleží volba hospodářsky účelného způsobu opatření tohoto náhradního zdroje organizaci.

Jestliže však organizace opatří takový náhradní zdroj vody (např. přistavení cisterny s vodou na určité místo nebo instalování hydrantu v obci), s jejímž odběrem bude (ve srovnání s úsilím nebo náklady spojenými s původním oprávněným odběrem podzemní vody) spojeno vyšší úsilí nebo náklady (třeba při donáše vody z větší vzdálenosti), lze za použití ustanovení § 421 odst. 1 o. z. a § 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb. dovodit, že oprávněný odběratel má právo na náhradu majetkové újmy vzniklé v souvislosti s vynakládáním těchto vyšších nákladů.

V případě uvedeném v předchozím odstavci trvá dále, jsou-li dány podmínky uvedené v ustanovení §

29 vodního zákona, povinnost organizace opatřit náhradní zdroj vody, který by byl v podstatě rovnocenný s původním. Protože právo na náhradu nákladů vynaložených na jednotlivé donášky vody vzniká až v okamžiku jejich vynaložení (a to je významné i pro posuzování otázky promlčení tohoto práva) vždy jako nový další důsledek nesplnění uvedené trvající povinnosti zřídit náhradní zdroj vody, vzniká toto právo v každém jednotlivém případě tomu, jenž je v době vynaložení nákladů subjektem oprávněným odebírat podzemní vodu z příslušného zdroje, třebaže se jím stal až po znečištění vodního zdroje a vzniku povinnosti zřídit náhradní zdroj vody (nejde tedy o přechod práva, ale o jeho vznik). Novému oprávněnému subjektu totiž vzniká, jestliže vynaložil náklady na donášku, škoda odpovídající těmto nákladům, a to v důsledku trvajícího protiprávního úkonu organizace spojeného se vznikem nových dalších (opakovatelných) škodných následků).

Protože je o odpovědnosti vztah mezi organizací a oprávněným odběratelem (nikoli vlastníkem nemovitosti), není (pokud trvá oprávnění k odběru i povinnost organizace opatřit náhradní zdroj ve smyslu ustanovení § 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb., z hlediska náhrady vyšších nákladů na donášku vody rozhodující, zda došlo ke změně v osobě oprávněného odběratele. Právo na náhradu vyšších nákladů v souvislosti s donáškou vody v případě, kdy organizace porušuje svoji povinnost podle ustanovení § 29 odst. 1 vodního zákona, má tedy vždy ten oprávněný odběratel, kterému konkrétní vyšší náklad (škoda) vznikl. Uvedený závěr vyplývá také z toho, že subjektu, jenž byl oprávněn užívat podzemní vodu v době znečištění vodního zdroje, v takovém případě právo na náhradu nákladů vynaložených na donášku vody novým oprávněným uživatelům nemůže vzniknout a na rozdíl od běžných případů vzniku škody na věci nepřichází ani v úvahu postoupení pohledávky na náhradu této škody bývalým oprávněným uživatelem novému uživateli např. v době převodu nemovitosti, neboť nelze postoupit pohledávku, která teprve vznikne.

Z hlediska požadované náhrady za donášku vody bylo ovšem v daném případě nezbytné se zabývat i tím, zda žalobcům nebyla při koupi předmětných nemovitostí poskytnuta právě z toho důvodu sleva z ceny. Jestliže by totiž organizace na dobu, než bude zřízen vodovod, opatřila náhradní zdroj vody spočívající v instalování hydrantu v obci a prodávající poskytli žalobcům slevu z ceny odpovídající zvýšeným nákladům spojeným s donáškou vody z tohoto hydrantu po uvedení do provozu, nevznikla by jim již v souvislosti s vynaložením nákladů na donášku vody škoda a nemohli by požadovat z téhož důvodu plnění ještě jednou. Právo na náhradu škody odpovídající poskytnuté slevě by pak měl původní oprávněný uživatel.

Z uvedených hledisek soudy k posuzování práva žalobců na náhradu vyšších nákladů vynaložených žalobci na donášku vody nepřistupovaly. U odvolacího soudu tomu tak bylo především z toho důvodu, že posuzoval aktivní legitimaci z hlediska vlastnictví nemovitostí a nikoli z hlediska oprávnění k odběru podzemní vody a nerespektoval zmíněné zvláštnosti vzniku škody spočívající ve vynaložení uvedených nákladů. Proto také ze skutečnosti, že žalobci koupili domek s již znečištěnou vodou, nesprávně bez dalšího dovodil závěr, že žalobcům nemohla vzniknout škoda ani v souvislosti s vynakládáním vyšších nákladů na donášku vody.

Pokud šlo o náhradu nákladů vynaložených žalobci na zbudování vodovodní přípojky, bylo zapotřebí ještě posoudit, zda žalovaná organizace nebyl povinna zřídit jako náhradní zdroj vody vodovod včetně vodovodní přípojky do domu žalobců již na základě rozhodnutí příslušného správního orgánu. Za takové situace by totiž žalovaná organizace získala tím, že žalobci za ni zřídili vodovodní přípojku, neoprávněný majetkový prospěch ve výši nákladů vynaložených na řízení přípojky. Uvedený neoprávněný majetkový prospěch by získala na úkor žalobců bez ohledu na to, zda žalobci byli v době znečištění zdroje vody oprávněnými odběrateli této vody. O jaký případ neoprávněného majetkového prospěchu by šlo, by záviselo zejména na obsahu zmíněného rozhodnutí správního orgánu a na tom, jak bylo vybudování přípojky zajištěno a provedeno.

Z hlediska posouzení případného promlčení práva žalobců na vydání neoprávněného majetkového

prospěchu ve smyslu ustanovení § 107 o. z. by pak (pokud jde o objektivní promlčecí dobu) byl rozhodný okamžik vynaložení nákladu žalobci na zřízení vodovodní přípojky.

Z toho vyplývá, že soudy obou stupňů pochybily i v tom, že se nezabývaly tím, zda bylo vydáno správní rozhodnutí ohledně povinnosti žalované organizace zřídit určitý náhradní zdroj vody, a vkladném případě, jaký je obsah tohoto rozhodnutí a co z něho vyplývá pro posuzovaný právní vztah mezi žalobci a žalovanou organizací.

Protože soudy obou stupňů nerozhodly o připuštění změny žalobního návrhu, k posuzování žalobci uplatněných nároků nepřistupovaly ze shora uvedených hledisek a nezjistily proto řádně skutečný stav věci potřebný pro posouzení těchto nároků, porušily svými rozsudky zákon v ustanoveních § 6, § 96 odst. 1, 2 § 114 odst. 2 písm. b), § 120 odst. 1, § 152 odst. 2 a § 153 odst. 1 a 2 o. s. ř. v souvislosti s ustanoveními § 421, § 442 odst. 1 a § 443 o. z. a § 8 odst. 1 písm. b) a § 29 odst. 1 zákona č. 138/1973 Sb.

1) Srov. č. 2/1987 (str. 45 - 49) Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek